

Дрішлюк В.І.
*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри господарсько-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ*

ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ ПРИ ВИРІШЕННІ ТА ПЕРЕГЛЯДІ СПРАВИ В СУДІ АПЕЛЯЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ

Стаття 3 Цивільного процесуального кодексу України [1] надає всім громадянам, іноземцям, особам без громадянства, а також юридичним особам всіх форм власності право звернутися до суду за захистом свого порушеного, оспорюваного чи невизнаного права до суду. Судовий захист права та інтересів кожної особи гарантуються на рівні Конституції України [2], а також конкретизується на галузевому рівні, зокрема в цивільному процесуальному законодавстві.

У відповідності із Законом України «Про судоустрій та статус суддів» [3] та цивільним процесуальним законодавством в Україні діє система судів на які покладено функцію вирішення цивільних спорів. Суди апеляційної інстанції виконують функцію перевірки законності та обґрунтованості судових рішень, ухвалених судами першої інстанції.

У відповідності із ст. 1 ЦПК України завданнями цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

Ефективний захист прав, свобод та інтересів учасників цивільних правовідносин неможливий без використання судом всіх засобів та інструментів вирішення цивільного спору.

У відповідності із ст. 303 ЦПК України під час розгляду справи в апеляційному порядку апеляційний суд перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів апеляційної скарги та вимог, заявлених у суді першої інстанції. Апеляційний суд досліджує докази, які судом першої інстанції були досліджені з порушенням встановленого порядку або в дослідженні яких було неправомірно відмовлено, а також нові докази, неподання яких до суду першої інстанції було зумовлено поважними причинами.

В той же час під час апеляційного перегляду цивільних справ непоодинокі випадки коли суд змушений вирішувати справу у відсутність необхідних доказів. Така ситуація виникає як через

недбалість сторін, їх представників так і суду першої інстанції. Одночасно слід констатувати, що від такої ситуації страждають не тільки інтереси конкретних учасників процесу, а й авторитет та повага до судової влади в очах суспільства. Суд є державним органом на який покладено функцію здійснення правосуддя і захисту прав, свобод та інтересів тих осіб, що звертаються до суду й ухвалення рішення, яким не досліджено всі необхідні докази у справі ставить під сумнів його законність та авторитетність.

Запровадження диспозитивних засад в регулюванні цивільних і відповідно цивільних процесуальних правовідносин вивело суд на принципово інші позиції як органу який вирішне цивільні спори шляхом «арбітрування», виключаючи його активну роль в збиранні доказів, функцію надання допомоги сторонам процесу в доказуванні та здійсненні інших обов'язків.

Одночасно така ситуація призводить до обмеження можливостей суду в отриманні необхідних доказів. Особливо гостро таке питання постає у випадку необхідності проведення судової експертизи. Ініціатива призначення експертизи належить сторонам процесу, рівно як і обов'язок оплатити витрати щодо її проведення. В той же час іноді сторони свідомо ухиляються від призначення експертизи, в тому числі через вартість експертного дослідження, навіть ризикуючи залишитися із рішенням суду, що не задовольняє їх інтереси.

У відповідності із ст. 212 ЦПК України жоден доказ не має для суду наперед встановленого значення, в тому числі й висновок експерта. Проте, слід враховувати, що окремі категорії справ розглянути без наявності експертного дослідження практично неможливо (справи про відшкодування шкоди, в т.ч. завданої джерелом підвищеної небезпеки та ін.).

Відтак вважаємо, що обмеження прав суду у збиранні доказів, зокрема щодо призначення експертного дослідження не можна визнати задовільним і представляється необхідним у виключних випадках надати суду відповідне право з рівним розподілом витрат на його проведення між сторонами. При цьому таке право має бути надано як суду першої інстанції так і суду апеляційної інстанції з відповідним розширенням меж перевірки судового рішення.

Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 42. — Ст.492.
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
3. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 41-42, № 43, № 44-45. —Ст.529.